

De crisis in de staalnijverheid, pogingen tot opvijzelen en beleidskeuzen

---

door Jef MATON,

Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent.

Inleidende bemerkingen.

De staalkwestie is een typisch voorbeeld van wat buitenlandse observators « l'embroglio belge » plegen te noemen. In onderhavige bijdrage doet de auteur een poging om de legpuzzle van het Belgische staaldossier samen te leggen. Uiteraard kent de auteur niet alle stukken van de puzzle. Diegenen, die alle stukken van de puzzle kennen, kunnen niet spreken of schrijven. Bovendien kan nooit met zekerheid gezegd worden wat de verschillende betrokken partijen met de uitspraken en standpunten bedoelen, omdat deze uitspraken en standpunten vaak een louter tactische betekenis hebben, die de ware bedoelingen moet versluieren. Last but not least, wordt de Belgische staalkwestie ingewikkelder naar gelang zij verder uitdeint en is zij op het ogenblik van het beëindigen van deze bijdrage nog bij lange niet beslecht.

De tweede inleidende bemerking betreft de politieke positie van de auteur in de Belgische staalstrijd : hij heeft positie genomen ten voordele van het Vlaamse staal. Hoe « objectief » hij de situatie in deze wetenschappelijke bijdrage ook tracht te beschrijven, zij is Vlaams gekleurd en persoonlijk getint.

Enkele bijzondere kenmerken in verband met de staalindustrie in het algemeen.

De produktie van staal is een vrij eenvoudig en doorzichtelijk proces, dat gemakkelijk te vatten is ook door een leek. Een staalfabriek ziet er uit als een reuzegrote smidse, die sterk tot de verbeelding van syndicale en politieke leiders spreekt. Vermits de staalproduktie gebeurt in grote

bedrijfseenheden, treft elke reconversie maatregel duizenden arbeiders tegelijk, dit in tegenstelling bijvoorbeeld tot de textielsector.

Bovendien zijn de Europese staalarbeiders sterk syndicaal bewust. De mijnwerkers en de staalarbeiders zijn de dragers bij uitstek van het aureool van de negentiende-eeuwse arbeidsbeweging en belichamen voor velen de revolutionaire mystiek, die rond deze negentiende-eeuwse arbeider werd geweven. Verder zijn alle staalindustrieën traditioneel « nationaal » getint. De staalindustrie werd door de nationale staat traditioneel tot de onmisbare ruggegraat van zijn zwaarindustrie gerekend. Hetzelfde geldt overigens voor de nieuwe industrielanden in de derde wereld. Militaire overwegingen waren en zijn hieraan niet vreemd. Vandaar dat staalbelangen en staatsbelangen vaak door elkaar lopen en de staalproducenten in het verleden altijd op een bijzondere belangstelling en hulp vanwege de staat mochten rekenen. De staaldynastieën van de grote mogendheden hebben zich van hun kant dan ook altijd met politiek bezig gehouden en in het verleden vaak medebeslist over oorlog en vrede.

Enkele bijzondere kenmerken in verband met Belgische staalindustrie.

Wat hierboven gezegd werd met betrekking tot de Europese staalindustrie geldt ook de Waalse industrie. De Waalse staalindustrie was een Belgische staatszaak en reeds tweemaal werd de Waalse staalnijverheid met overheidssteun vernieuwd, een eerste maal na de eerste wereldoorlog, een tweede maal na wereldoorlog II.

Alle Belgische holdings hebben belangrijke participaties in de Waalse staal. Brussel-Lambert en Cobepa (Paribas) hebben zich het zwaarst door kredietverleningen aan deze nijverheid verbonden. Arbed vormt hierbij een vreemde, overigens niet te onderschatten, eend in deze bijt. Arbed is, naar verluidt, stevig in Luxemburgse handen, alhoewel de Société Générale er een behoorlijke minderheidsparticipatie in heeft (Overigens staat de Société Générale dichter bij een industriële holding dan bij portefeuillemaatschappijen als Cobepa). Het koninginkestuk van Arbed is Sidmar, één van de best geleide Europese staalbedrijven. De Waalse vakbondsleders, die op de staalarbeiders van Luik en Charleroi het meeste invloed hebben zijn « revolutionnair » links en/of Wallingant : zij koppelen de eis tot economische structuurhervormingen aan de verzuchting tot Waalse autonomie. Op dat punt is er een vrij duidelijke scheidingslijn met de Vlaamse ABVV-vleugel en de nationale leiding van het ABVV, dat meer reformatorisch gericht is en unitaristisch. Deze scheidingslijn dateert van de Waalse arbeidersrevolte van 1960, die mede door de Vlaamse ABVV-leders, onder meer Major, in reformatorische zin werd omgebogen. De

links-gerichte groep rond André Renard heeft dit aangevoeld als een Vlaamse domper op het revolutionnaire élan van de Waalse socialisten. Vandaar dat Renard en een deel van zijn volgelingen zich naderhand meer en meer Waals zijn gaan opstellen. Hierdoor kregen zij in hun kielzog een aantal Waalsgezinde socialisten, die in feite niet zo revolutionair zijn als hun woorden het laten uitschijnen, maar die de sociale agitatie en het spook van het Front Commun hanteren als een chantagemiddel tegenover de unitaire staat en de nationale ABVV-leiding voor het krijgen voor reconversiesteun. Zij hebben het dan ook in de eerste plaats tegen « l'Etat belge, dominé par les Flamands et asphyxiant l'économie Wallonne », een slogan die in de staalstrijd herhaaldelijk naar voor komt. Deze laatste groep is door de pacificatiestrategie van het unitaire België met geld te paaien.

Een ander belangrijk onderscheid tussen deze links-Waalse syndicale groep en de Vlaamse syndicale vleugels van ACV en ABVV is hun opstelling tegenover de basis: de links-Waalse syndicale groep gelooft in de « basis », het straatgeweld, de harde actie, de volksvergaderingen, enz. De Vlaamse vleugels van ACV en ABVV zijn meer paternalistisch, geven minder informatie door en zijn voorzichtig bij het uitlokken van ongecontroleerd geweld. Dit is voor een stuk ook te wijten aan de natuur van de Vlaamse arbeiders zelf en de geschiedenis van de Vlaamse Beweging. Slechts beperkte groepen van de Vlaamse arbeidersmassa hebben het revolutionair-militant socialisme van de vorige eeuw meegemaakt en doorgegeven. De Antwerpse dokwerkers is een van de weinige groepen, die met dezelfde gevoelsgeladenheid het socialisme ervaren als de Waalse arbeiders.

Op het vlak van de syndicale tegenstelling valt de Germaans-Romaanse tegenstelling in België toevallig samen met de taalgrens. Dit brengt ons meteen in de Europese dimensie van het probleem: evenmin als het Belgisch patronaat en de unitaire krachten van het Belgisch establishment, wil het Europees patronaat en de Europese gemeenschappen, dat Wallonië samen met Frankrijk de zieke onderbuik van Europa gaat vervoegen. In dat verband is het misschien nuttig er op te wijzen dat België een onmisbare, strategische schakel vormt tussen de Verenigde Staten van Amerika en West-Duitsland, die sinds de koude oorlog door de VSA als de « Festung » bij uitstek van Europa wordt behandeld.

Etienne Davignon, commissaris van de EG en meer in het bijzonder belast met de staalkwestie, is niet alleen een Europese topfiguur in de Atlantische politiek, hij heeft ook nauwe familiale bindingen met Waalse staaldynastieën, meer in het bijzonder Boël. Samen met de Waalse syndicale leiders en Willy Claes heeft Davignon duidelijk zijn stempel gedrukt op het verloop van de staalkwestie.

De overige schaakspelers.

Hiermede zijn wij dan ook meteen terecht gekomen bij de laatste belangrijke Belgische speler in het schaakspel : de Belgische staat, tijdens de regering en Tindemans III en IV vertegenwoordigd door Minister van Economische Zaken Herman (PSC, Wallonie), na de regeringsvorming Tindemans V vertegenwoordigd door Willy Claes (BSP, Vlaanderen). De intrede van een socialistisch en Vlaams minister op Economische Zaken (verder afgekort als EZ) heeft vermoedelijk aan de staalkwestie een enigszins nieuwe wending gegeven. Er is in de Belgische staalkwestie een duidelijke belangenstelling tussen de staat en Waals-Brusselse holdings. In die zin was minister Herman geen volwaardige tegenspeler tegenover de holdings omdat de belangen van de Waalse PSC en de Waalse staalholdings gedeeltelijk gelijklopend zijn. Willy Claes, socialistisch reformist, was, althans in theorie, beter geplaatst om namens de Staat als tegenspeler van de holdings op te treden. Een essentieel onderdeel van de strategie van het reformatoerisch socialisme in een gemengde economie bestaat er in de staatsmacht aan te wenden om het privé-initiatief de pas af te snijden waar dit tegen het algemeen belang ingaat. Dit vergt niet alleen een goede en betrouwbare ambtenarij, maar tevens een maximale informatie. Minister Claes wordt in de staalkwestie omringd door een aantal beslagen socialistische econo- misten (o.m. J.P. Pauwels en W. Van Den Panhuyzen, professoren aan de VUB), die hem adviseren in wat hij noemt « het meest delicate en netelige probleem » dat EZ sedert de tweede wereldoorlog had op te lossen.

Tenslotte weze er op gewezen dat het duel EZ-Belgische holdings zich in het begin afspeelt binnen het zuiver Belgisch-unitaire kader en dat EZ de discussie zal trachten binnen het klassieke schema Belgische Staat — Industrie te houden.

Op dit punt stond Willy Claes uiteraard niet op dezelfde golflengte als de links-Waalse syndicalisten. Hij wou zowel Arbed als de Waalse rebellen dwingen in het keurslijf van het klassieke onderhandelingsmodel of het pacificatiestramien van de Belgische staat. In het licht van de regionalisering op Belgisch vlak en de economische eenwording op Europees vlak, voerde Claes dan ook een klassieke, politiek behouds- gezinde koers.

Tot slot nog een woord over de houding en de standpunten van de Vlaamse Beweging. In feite hadden de informele en formele leiders van de Vlaamse Beweging het parallelisme tussen de Belgische staalkwestie in 1960 en de huidige staalkwestie, al van in 1973 moeten zien

aankomen en zich voorbereiden op de ontknoping ervan bij de eerstvolgende crisis. De politieke leiders van de Vlaamse Beweging hebben het staalprobleem pas in 1978 ontdekt. Over de redenen hiervan zullen de geschiedschrijvers van de Vlaamse Beweging het later wel in extenso hebben. Naar mijn oordeel is nooit zoveel schrijnend sociaal-ekonomisch dilettantisme aanwezig geweest in de Vlaamse Beweging als sedert het einde van de jaren zestig. Om dit in te zien volstaat het even opnieuw de werken van Lodewijk de Raet en Karel Pinxten door te bladeren en deze te vergelijken met datgene wat in de Vlaamse Beweging nu op de markt komt. Deze vaststelling geldt vooral de Vlaamse-Nationalisten. De partij-politici in het Vlaams-Nationalisme waren traditioneel, naast enkele schaarse Christen-democraten, een belangrijke, zij het dan informele, transmissieketen tussen Parlement en Vlaamse intelligentsia. Wat de Vlaams-Nationalisme betreft is dit kanaal in de loop van de jaren zestig geleidelijk aan beginnen versluizen. In dit opzicht consacreert de open breuk tussen de Volksunie-leiding en de Vlaams-Nationale intelligentia (in de brede historische betekenis van het woord) naar aanleiding van het Egmont-Pact enkel een evolutie, die sedert geruime tijd aan de gang was.

In de staalkwestie waren de belangen van de Vlaamse Beweging en Arbed gedeeltelijk gelijklopend. Arbed is een holding, die de Vlaamse regio qua formaat aankan. Verder behoren de leiding en kaders van Sidmar tot de groep verlichtte ondernemers, die sociale hervormingen anticiperen in plaats van tot de laatste snik achterhoedegevechten te leveren. Bovendien ligt Arbed op de Oost-West as tussen Zeebrugge en het Roergebied. Wie met de Vlaamse Beweging vertrouwd is weet dat de uitbouw van deze Oost-West as tot een constante van de Vlaams-ekonomische Beweging behoort. Waar Brussel, meer bepaald een Noord-Zuid integratie (Vlaanderen-Wallonië) van het staal nastreeft, ligt het in de lijn van de Vlaamse Beweging, evenals Nederland overigens, een brug met de bloeiende staalbedrijven van het Duitse hinterland te slaan.

De toestand in de Belgische en Europese staalnijverheid vóór de crisis. De wait-and-see politiek van holdings en overheid.

Dat de ekonomische basisgegevens van de huidige staalcrisis reeds door overheid en ondernemers vóór het uitbreken van de crisis gekend waren, staat buiten kijf. Welke zijn deze basis-tendensen in de ontwikkeling van het Europese staal sedert 1955 ?

En eerste gegeven is de gemiddelde achterstand van Europa op de VSA. Deze achterstand geldt echter de oudere bedrijfseenheden, niet de nieuwe maritieme Europese staalbedrijven.

Een tweede gegeven is de aanhoudende relatieve voorsprong van Duitsland en Nederland op Frankrijk en België, meer bepaald Wallonië. De sterke produktiviteitsstijging in de Belgische nijverheid gedurende de zestiger jaren is inderdaad hoofdzakelijk aan de inplanting van Sidmar te wijten.

Een derde gegeven is de doorbraak van de Italiaanse en Japanse staalnijverheid. Reeds in 1964 evenaart de productiviteit in de Italiaanse staalindustrie deze van België. Wat Japan betreft, groeit er de produktiviteit in de zestiger jaren met 8 % per jaar, tegenover 3 % in het Europa van de zes. Bovenstaande gegevens zijn afkomstig van de Europese Gemeenschappen en door alle staalproducenten gekend. De redenen van de snelle groei van de Japanse nijverheid zijn niet ver te zoeken : nieuwe bedrijfseenheden van grote omvang (6 à 10 miljoen ton), met geïntegreerde continue produktie, geconcentreerd op één gegeven site in de nabijheid van diep vaarwater.

Het Europese antwoord op deze uitdaging is de opbouw van gelijkwaardige concurrentiële productie-eenheden. In België heeft enkel Arbed in deze zin gehandeld. Sprekend zijn hierbij bepaalde uitspraken van René Bruck vóór de staalcrisis (1). In 1973 verklaarde Bruck onder meer wat volgt : « Afin de pallier cette inflation des coûts, elle (d.i. de staalnijverheid) se concentrera en usines ayant des capacités annuelles de 6.000.000 à 10.000.000 de tonnes d'acier (...). Les usines seront des usines côtières et le minerai de fer proviendra d'Amérique du Sud, d'Australie, d'Afrique et de l'URSS » (2). Deze zinnen synthetiseren in een notedop de Arbed-politiek vóór de Belgische staalconferentie.

Daartegenover hadden de Waals-Belgische holdings geen coherente politiek. De Waalse holdings-staalindustrie valt uiteen in drie groepen : Cockerill, de driehoek van Charleroi (Thy-Monceau-Marcinelle, Hainaut-Sambre en Laminoirs du Ruau) met de Financière du Ruau als koepel en de onafhankelijken (Boël, Forges de Clabecq en Fafer). Cockerill is een hopeloos conglomeraat van vroegere zelfstandige bedrijven. Niet alleen zijn de installaties verouderd, maar de produktie ligt verspreid over 5 sites, verbonden met 300 km spoor. Een boeiende beschrijving van deze gâchis vinden wij terug in « Le défi pour un nouveau Cockerill » in 1977 door de directie van Cockerill uitgegeven.

Dat de Waalse staalholdings van deze belaberde toestand vóór de crisis niet op de hoogte waren, is niet aan te nemen. Maar in de boom van de

---

(1) Bruck, is voormalig D.G. van Sidmar en treedt thans als hoofdverantwoordelijke voor de internationale betrekkingen als onderhandelaar op namens Arbed in het pokerspel van de Europese staalholdings.

(2) Verklaring voor de Franse Kamer van Koophandel te Gent.

zestig jaren was alles verkoopbaar met winst, niet in het minst de produktie van afgeschreven bedrijfsinstallaties. Het excuus dat de Belgische staalproducenten rekenden op een voortschrijdende wereldvraag is naast de kwestie. De fundamentele vraag was immers op welke wijze en met welke bedrijfseenheden België op deze wereldmarkt zou inspelen, rekening houdend met concurrentie van de nieuwe staalproducenten van de Derde Wereld.

Ook de willekeurige inplanting van een nieuwe hoogoven hier en een nieuwe warmswals daar, kon aan de structurele zwakheid van de Waalse staalnijverheid niets verhelpen. Het had wel voor gevolg dat de Waalse staalnijverheid met een zware schuldenlast tegenover bepaalde bankgroepen zoals Paribas en Brussel-Lambert in het krijt kwamen te staan. De interestdelging van deze schuld zal begin 1977 door de Belgische overheid overgenomen worden.

De Belgische staalconferentie van 5 maart 1977.

Heeft het Waalse staalpatronaat de crisis afgewacht om met overheidssteun een restructuratie door te voeren ? Best mogelijk. In elk geval doet Julien Charlier van Cockerill op 25 februari 1977 een beroep op zijn arbeiders en de Waalse publieke opinie « pour un nouveau Cockerill ». Het programma dat de PDG van Cockerill op de betrokken « volksvergadering » van 25 februari voorlegt, stemt op veel punten overeen met wat Jean Debra enkele maanden later zou neerpennen in *Revue Nouvelle* van april 1977 : blokkade van Sidmar en vernieuwing van de Waalse staalnijverheid met overheidssteun. Terloops doet Charlier een oproep tot solidariteit en steun vanwege de Waalse arbeiders, een vrij ongebruikelijk onderhandelingswapen voor een vertegenwoordiger van het Belgisch patronaat. Was er een stilzwijgende afspraak tussen Julien Charlier en de gewestelijk FGTB-secretaris van de Luikse staalarbeiders om drukking uit te oefenen op de Belgische regering, die enkele dagen later met de sociale partners overleg zou plegen aangaande het staal ? Dit is niet uitgesloten.

Naast de hierboven genoemde eisen zouden vanuit Waalse hoek nog enkele bijkomende eisen worden gesteld. De twee belangrijkste hiervan zijn de volgende. Vooreerst is er de eis : 1 F te investeren buiten de staalnijverheid voor elke frank geïnvesteerd in de nieuwe staalnijverheid. Vervolgens is er de eis tot « mise sous statut public » van de staalondernemingen. In dit plan, waarover verder meer, zou de staalnijverheid overkoepeld worden door een soort Staaldirectorium, waarin de Walen zowel van patronale als van syndicale zijde over een institutionele meerderheid zouden beschikken. Dit plan duiden wij in deze bijdrage eenvoudig-

heidshalve aan als het Plan Gillon. Het plan Gillon kwam niet enkel tegemoet aan de linkse strekking in de FGTB, maar op bepaalde punten ook aan de Waals-Belgische holdings. Onder meer, zou dit plan Sidmar in een blijvende minderheidspositie dringen.

Het is nuttig alvorens de chronologie van de gebeurtenissen weer op te nemen, even uit te rekenen wat deze eisen aan uitgaven zouden meebrengen. De produktie van Waals staal lag in 1974 op ongeveer 13 miljoen ton. Een nieuw staal-ensemble van 10.000 miljoen ton kost om en bij de 250 milliard F. Zelfs als de restructuratiekost per ton slechts de helft zou kosten van een nieuw bedrijf, wat m.i. aan de lage kant is, komt men aan een bedrag van 125 milliard F. Als Wallonië bovendien 1 F investeringen buiten de staal vraagt voor 1 F restructuratie-investeringen in de staalsector zelf, komt men opnieuw aan 250 milliard. Wallonië kan dit bedrag niet opbrengen tenzij met Vlaamse hulp. Vandaar dat in de discussies rond de gewestvorming en het Egmont-Pact, het staal « nationaal » blijft en de textiel « regionaal » wordt. Een van de vele details, die de Vlaamse Egmonthandelaars uit het oog hebben verloren.

Ik neem nu de chronologische draad terug op. Julien Charlier, PDG van Cockerill, spreekt een vergadering van staalarbeiders toe op een donderdagavond, daags voor één van de vrijdagstakingen, die uiteindelijk de Regering Tindemans III hebben doen vallen. Meteen stonden, althans in Luik, de daaropvolgende vrijdagstaking in het teken van het Waalse staal. Vanuit syndicaal standpunt hadden deze stakingen m.i. dan ook een onaanvaardbaar dubbelzinnig karakter. De Vlaamse arbeiders werden in stakingen meegetroond, waarvan zij de versluierde bedoeling niet kenden. Deze dubbelzinnigheid zal in 1978 blijven voortbestaan.

De staalkonferentie van 5 maart 1977 neemt de Waalse eisen over : investeringsstop per bedrijf ; kredietverleningen vanwege de overheid om de zieke Waalse bedrijven vlottend te houden en hen toe te laten hun interest aan de banken te blijven betalen. Hierbij moet niet uit het oog verloren dat de betrokken banken en de Waalse staalbedrijven onder dezelfde financiële koepel zitten.

Tekenend voor Arbed is dat zij elke kredietverlening weigert. Vermoedelijk wil Arbed vermijden in het Belgisch netwerk verstrikt te worden.

Het plan Davignon op EG-vlak.

Begin 1977 formuleert Etienne Davignon zijn staalplan op Europees vlak. De essentiële punten van dit plan zijn de volgende : het opleggen van

ationale produktiequotes, het uittrekken van belangrijke restructuratiekredieten en het invoeren van minimumprijzen. Deze maatregelen spelen uiteraard ten voordele van de zwakke bedrijven van Frankrijk en Wallonië en ten nadele van de competitieve bedrijven in Vlaanderen, Nederland, Duitsland en Italië. Vooral voor landen met een export-gerichte metalurgie, zoals Duitsland, vormde het opleggen van minimumprijzen voor het staal in de huidige crisis een niet te onderschatten handicap.

Let opnieuw op de belangentegenstelling tussen Vlaanderen, Nederland en Duitsland, aan de ene kant, tegenover Wallonië en Frankrijk aan de andere kant. Als de Vlaamse publieke opinie zich openlijk nukdig toonde om een blanco check voor het Waalse staal te ondertekenen en Arbed niet begaf onder de verenigde druk van de Belgische staat en de Belgische holdings, zat er een goede kans in dat ook Nederland en Duitsland tegen het plan Davignon zouden in verzet komen (3).

De bevrozing van produktiequotes op Europees vlak, tesamen de Belgische invoering van produktiequotes per bekken (Luik, Charleroi, Vlaanderen), betekende een blijvende grendel op Sidmar. Het was vanwege het Ministerie van Economische Zaken en de Belgische holdings een sterk chantagemiddel om Arbed tot onderhandelingen met de Waalse holdings te dwingen. De eerste aktie van het Staalarbeiderscomité van Sidmar was dan ook deze grendel te doen springen.

MMRA Rodange-Athus : de eerste test-case.

De dreigende sluiting van Rodange-Athus vormde de eerste schermutseling in de staalkwestie. Alle componenten van het ganse staaldossier komen er reeds aan bod.

Maandenlang staat Rodange-Athus in het brandpunt van de belangstelling. In de Vlaamse media wordt het voorgesteld als een duel tussen kapitaal en arbeid.

Zowat iedereen eist de restructuratie met behoud van de tewerkstelling, gedeeltelijk binnen en gedeeltelijk buiten het bedrijf : het ABVV en ACV, de PSC, E. Davignon, enz. Arbed wordt onder drukking gezet zowel door EZ als door E. Davignon om een participatie te nemen in Rodange-Athus. Volgens een uiting van de CSC-afgevaardigde van Rodange-Athus zou Davignon zelfs met represailles van uit EEG-hoek hebben bedreigd als Arbed zich niet schikte (4). Een toch opmerkelijke situatie, als men weet dat ook een Davignon beheerder is van Rodange-Athus.

---

(3) Informatie van een Nederlandse journalist in een persoonlijke mededeling op 3 januari 1978 reeds verstrekt.

(4) *La Libre Belgique*, 7-8 augustus 1977.

Daarnaast wordt vanwege de Belgische overheid de belofte afgedwongen tot investeringen buiten de staal om de arbeiders van Rodange-Athus op te vangen, die ingevolge de restructuratie zouden afvloeien. Dit is een toepassing van de eis 1 F buiten het staal voor 1 F in het staal.

Tenslotte wordt een « cellule d'emploi » opgezet, enig in een soort. De oprichting van deze « cellule d'emploi » en van een bijzonder Speciaal Fonds, zal aan de af te danken arbeiders van Rodange-Athus een bevoorrecht statuut bezorgen op sociaal vlak. Voor de afvloeieregeling van de arbeiders van Rodange-Athus wordt 450 miljoen uitgetrokken, dit is evenveel als voor de ganse textielsector.

Nog voor deze uitzonderingsmaatregelen voor Rodange-Athus hun beslag krijgen wordt van Waalse zijde gesteld dat zij moeten gelden voor alle staalarbeiders. Kort daarna zal het Algemeen Vlaams Arbeiderskomitee (AVAK) een gelijke behandeling vragen voor de textielarbeiders.

Om een participatie in Rodange-Athus uit de weg te gaan, volgt Arbed opnieuw een indirecte tactiek. De industriële holding probeert tijd te winnen door het eisen van een voorafgaandelijke studie. (Ook het latere McKinsey rapport kwam tot stand, mede onder druk van Arbed en het ACV). Verder zoekt Arbed steun over de grens, in dit geval in het Groot-Hertogdom Luxemburg. De zaak Rodange-Athus leidt overigens tot een diplomatiek incident tussen België en het Groot-Hertogdom.

De drukking vanwege Economische Zaken tot financiële integratie tussen Arbed en de Waalse staalbedrijven.

In de tweede helft van 1977 wordt het duidelijk dat de publieke opinie in Vlaanderen de blokkade van Sidmar niet zonder meer zal aanvaarden. Het ACV draait eerst stilzwijgend en daarna uitdrukkelijk de standpunten van het Vlaams Staalarbeiderskomitee bij. De Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen en het Vlaams Economisch Verbond kiezen openlijk partij ten voordele van Sidmar. De Vlaamse ABVV-vleugel komt hierdoor in een ietwat ongemakkelijke positie te staan, alleszins tegenover de Sidmararbeiders.

Vanaf februari 1977 zit de mogelijkheid dat Sidmararbeiders zouden meestaken voor het Waalse staal er niet meer in. Integendeel, het ligt nu in de mogelijkheden dat een nationale staalstaking in Sidmar tot incidenten leidt.

Ondertussen begint de meer fundamentele discussie over een toekomstige werkverdeling tussen de verschillende Belgische holdings.

Van Vlaamse zijde wijst men van meetaf een werkverdeling af, waarbij Vlaanderen het ruwstaal zou produceren, terwijl het staalwalsen en de staalveredeling door Luik en Charleroi zou worden gemonopoliseerd.

Uiteindelijk komt het in alle stilte tot onderhandelingen tussen Arbed en de Financière du Ruau, die de driehoek van Henegouwen (Thy-Monceau-Marcinelle, Hainaut-Sambre en Laminoirs de Ruau) controleert en waarvan Albert Frère de onbetwiste leider is. Naast de groep Frère Bougeois zijn Cobepa (Paribas) en Brussel Lambert de voornaamste aandeelhouders in de betrokken driehoek.

In de marge valt hierbij op te merken dat Cobepa eveneens een participatie heeft in de Vlaamse Uitgeversmaatschappij (VUM), die de Standaard en aanverwante kranten uitgeeft. André Leysen, een bikkelhard zakenman, die in tegenstelling met de Sap-familie geen wortels en gevoelsbindingen heeft met de Vlaamse Beweging, is directeur-generaal van de VUM en tevens beheerder van Cobepa. De Standaard, door de VUM uitgegeven is nooit voor Sidmar opgekomen in tegenstelling tot het Christen-democratische blad Het Volk.

De stilzwijgendheid van de Standaard in het staaldebat is opmerkelijk. Voor zover Manu Ruys, hoofdredacteur van de Standaard, zich in het debat mengt, legt hij de Vlaamse havens in de weegschaal tegenover het Waalse staal: beide moeten buiten het communautaire dispuut gehouden worden. Vermits de staalkwestie in Wallonië in elk geval communautair geladen is, betekent dit in feite dat de staalkwestie van Vlaamse zijde niet gecommunautariseerd mag worden. Paul Goossens, die zich als economisch redacteur bij hetzelfde blad ook over de staalkwestie buigt, beschouwt het communautair aspect van de staalkwestie als pietluttig, maar dan om sociaal-ideologische redenen.

Het argument dat het staaldossier niet communautair mag overtrokken worden is van Vlaamse zijde verdedigbaar: als de rendementsoverwegingen doorslaggevend zijn, komt Sidmar in elk geval als eerste voor uitbreiding in aanmerking. Het ACV-Gent, meer bepaaldelijk de gewestelijke secretaris Marcel Walraet en Het Volk lijken vrij duidelijk deze kaart te hebben gespeeld. Daarentegen wordt in de Standaard nergens voor een uitbreiding van Sidmar gepleit. De Standaard-groep lijkt met Sidmar eerder verveeld te zitten. Wil de Standaard-groep de komende zet van Cobepa niet in de weg lopen? Moeilijk te raden. In elk geval komt de houding van de Standaard-groep voor André Leysen goed uit vermits Cobepa een financiële transactie voorbereidt tussen de Financière du Ruau en Arbed.

In de onderhandelingen tussen Arbed en de Waalse holdings, die in februari 1977 in het grootste geheim van wal steken, is Cockerill niet betrokken. Cockerill had in de loop van de crisis zijn aandelenpakket in Sidmar verkocht aan Arbed. Voortgaande op de royale vergoeding, die Arbed voor deze aandelen betaalde, ziet het er naar uit dat Arbed maar al te gelukkig was zijn financiële binding met Cockerill te verbreken.

De financiële du Ruau wil wel een huwelijk met Arbed, waaruit het overigens niets dan voordeel kan halen. Op een bepaald ogenblik probeert Copeba zelfs een coup op de beurs door het opkopen van Arbed-aandelen. De holdings hadden op de Staalconferentie van 5 maart nochtans beloofd dergelijke transacties « achter de rug » niet te zullen doorvoeren.

Wat het akkoord Arbed-Ruau uiteindelijk zal inhouden is vooralsnog niet te zeggen. Op het eerste zicht lijkt Arbed als overwinnaar uit de bus te komen : Sidmar mag uitbreiden in het vlakke staal en er komen geen kruisparticipaties tussen Arbed en Ruau. Zonder hechte financiële bindingen tussen Arbed en Ruau, heeft elke produktieafpraak tussen Arbed en Ruau in de Europese context slechts een tijdelijk karakter. Arbed heeft immers oudertussen reeds bondgenoten gevonden in Duitsland. Het lijkt geen twijfel dat Arbed met zijn steunpunt aan de Noordzee voor de Duitse staalbedrijven een aanlokkelijke partner is. Zoals eertijds de Koninklijke Nederlandse Hoogovens van Ijmuiden dit waren voor Hoesch. Overigens beginnen de Duitsers zich ook openlijk te keren tegen het plan Davignon. (Onder meer bij monde van Otto Lambsdorff, Minister van Economische Zaken op de Europese Raad van Ministers op 2 mei 1978). Hierdoor springt definitief de enge Belgische belangensfeer, waarbinnen het Belgisch staaldossier zich afspeelde.

De discussie rond een overheidsstatuut voor de Belgische staalindustrie.

Tot slot komen wij nog even terug op het plan Gillon. R. Gillon gewestelijke secretaris van de Luikse staalarbeiders, had reeds op 8 december 1977 « la mise sous statut public » geëist van de staalnijverheid. In hoeverre was dit bluf en in hoeverre hebben de Waalse holdings de eventualiteit van een dergelijke maatregel ooit ernstig genomen ? Het plan Gillon, dat in zijn uiteindelijke vorm werd voorgesteld op het buitengewoon congres van de FGTB-Regionale van Luik op donderdag 26 januari 1978 en op 14 april 1978 door het ABVV-leiding praktisch integraal werd overgenomen, is geen nationalisatie in de socialistische zin van het woord. Het is een compromis sui generis. Vooreerst worden de schulden van de holdings tegenover de Staat omgezet in participaties. In feite betekent dit een consolidatie van de kortlopende (of half-lange termijn ?) schulden van de staalbedrijven in een langlopende schuld.

Bovendien wordt van de Staat verwacht nieuw geld te pompen in het staal via kapitaalbreng. Maar ook de holdings worden gevraagd verder geld te investeren. De staalondernemingen kunnen hierbij zelfs renteloze leningen ontvangen van de overheid. Van zijn kant mag de Staat de restructuratie plannen, controleren en betalen. De planning zou gebeuren langs een Office Suprarégional de Planification Sidérurgique en een Comité

de Planification Siderurgique. Zoals reeds terloops vermeld is de samenstelling van bovengenoemde organen zo dat de Waalse patroons en vakbonden er over een geïnstitutionaliseerde meerderheid beschikken zodat zij automatisch een voogdijschap op de Vlaamse staalindustrie kunnen uitoefenen.

Zoals « nieuw links » in de Vlaamse media met juichende trompetten inspeelde op Rodange-Athus maar stom bleef in het duel Fruru-Spitaels over het Sociaal Fonds voor de Textiel, zo liet het zich onmiddellijk verleiden door het voorstel Gillon. Wat aantoonde hoe naïef en oppervlakkig het nieuwe socialisme in Vlaanderen nog is. Inderdaad, het plan Gillon komt ook de Waalse-Belgische holdings een goed eind tegemoet. Een holding, waarin de staalproductie slechts een schakel is in een netwerk van economische bindingen, zal er wel niets op tegen hebben dat de overheid de zwakke, verlieslatende schakel in deze keten met gemeenschapsgelden vernieuwt en blijvend ondersteunt. Voor hen is het in dat geval belangrijk dat zij autonoom blijven in de processen van de keten, die winstgevend zijn of waar kunstmatig winst kan worden gemaakt en afgetapt. Onze holdings hebben zich op dat punt reeds lang aan de gemengde economie aangepast.

Tekenend in dit opzicht is het standpunt van de Bank Brussel Lambert, dat in zijn *Financieel Weekblad* van 12-24 maart 1978 als volgt wordt geresumeerd: « Gezien de financiële aderlatingen die de sector dit jaar en naar alle waarschijnlijkheid ook daarna zal ervaren, ligt het voor de hand dat de (staal) bedrijven de nodige financiële inspanningen niet zelf zullen kunnen leveren. Zoals de zaken thans staan en gelet op de omvang van de behoeften is het ook duidelijk dat de traditionele financieringskanalen niet zullen volstaan om alle benodigde hulp te verstrekken. Talrijke waarnemers menen dan ook dat een actieve tussenkomst van de staat in de sector zogoed als vaststaat. Het laat er zich overigens naar aanzien dat zulks de enige mogelijkheid is om het belangrijkste gedeelte van ons staalpatrimonium en van de werkgelegenheid in deze sector te beveiligen en tevens binnen een relatief korte tijdspanne de nodige kapitalen bijeen te brengen » (5). Overigens zijn nog andere overeenkomstige standpunten te vinden bij Brussel Lambert, dat een kwart van de aandelen van de Financière du Ruau in handen heeft, en het plan Gillon, dat op 14 april 1978 door de nationale ABVV-leiding als het officiële staalprogramma van de socialistische vakbond werd goedgekeurd.

Ik wees er reeds op dat de holdings in een hervorming zoals voorgesteld door Gillon het restructuratieprobleem in hun staalbedrijven zonder

---

(5) Gepubliceerd in het *Financieel Weekblad* (uitgaande van de Bank Brussel Lambert) van 12-24 maart 1978.

kleerscheuren kunnen afschuiven op de overheid. Daarvoor moeten zij wel hun staalbedrijven juridisch isoleren van hun overige activiteiten. Een operatie, die de groep Boël ondertussen met succes heeft voltooid. Dat zulks door Gustave Boël, schoonbroer van EG-Commissaris Etienne Davignon, kon doorgevoerd na de staalconferentie van 5 maart 1977, waarin de staalpatroons beloofden zich van zulkdanige transakties te onthouden, toont aan welke « imbroglia » van tegenstrijdige belangen de Belgische staalkwestie inderdaad is.

Slotbeschouwingen.

Wat zich in november 1976 aandiende als conjuncturele en tijdelijke moeilijkheden van enkele Waalse staalbedrijven is gaandeweg uitgegroeid tot een Waals-Vlaams geschil om geleidelijk uit te dienen tot een Europees probleem, waarin Luxemburg, Nederland en Duitsland verwickeld worden. Op datum dat deze slotbeschouwing werden neergeschreven, is het nog niet duidelijk in hoever de Duitse reus zich in de Belgische staalkwestie zal mengen en of Duitsland, hetzij via de EEG, hetzij rechtstreeks, in de restructuratie van de Waalse staalindustrie zal tussenkomen. Evenmin is het duidelijk in hoeverre Arbed zijn relatief onafhankelijke positie tegenover de Belgische en Duitse holdings zal kunnen handhaven.

De Belgische onmacht om zijn sociale en economische problemen vooruit te zien zal vermoedelijk ook het vlak van het staal, een verdere penetratie van de beslissingsmacht van de grote mogendheden en de Europese holdings met zich brengen. De onafhankelijkheid van het Koninkrijk België verkleint verder zienderogen.

Postscriptum op 1 juni 1978 : het plan Claes en de aan gang zijnde staaltop.

Het plan Claes, samengevat in de nota « Herstructurering van de Yzer- en Staalnijverheid. Industriële omschakeling », wordt op 20 mei 1978 voor de eerste maal « officieel » besproken tussen regering en sociale partners. Het herneemt in grote lijnen het plan Gillon, waarvan boven sprake. Maar ook Cockerill krijgt nu zijn deel in de koek.

Aan de Waalse industrie worden toegestaan : restructuratiefondsen voor de vernieuwing van het produktieapparaat, reconversiefondsen (3 miljoen F. per te herscheppen arbeidsplaats) en een sociaal fonds (5 miljard voor 8.000 arbeidsplaatsen).

Arbed ziet definitief af van een Nederlands-Duitse binding, gaat een overeenkomst aan met de groep Frère-Bourgeois, belooft Sidmar niet

verder uit te breiden, maar verwerft compensaties voor zijn slechte productielijnen in Luxemburg en het Saargebied. Arbed schikt zich dus naar de Belgische situatie « zoals het zich ook schikt naar het politieke gegeven van Brazilië ».

Om het « bindend » karakter van de staalovereenkomst te verzekeren, wordt een ingewikkeld net van advies- planning- en controleorganen opgericht, met ingebouwde vetorechten, twee-derden-meerderheden, compensaties en dergelijke meer. Vóór het geheel wordt glad gestreken zou m.i. in het kaartenhuisje nog ergens een alarmbel moeten ingebouwd worden.

Het plan Claes is een politiek compromis, dat geen oplossing biedt voor de competitiviteit van de Belgische staalindustrie op de internationale markt. De Belgisch-Waalse holdings zijn erin geslaagd hun schuldenlast en de reconversielast af te wentelen op de staat, wat hun voornaamste zorg is op de korte termijn.

Wat de uitschakeling van Sidmar betreft, het zal uiteindelijk alleen tot gevolg hebben dat de produktie van vlak staal, vroeger dan voorzien, zal uitwijken naar de nieuwe industrielanden in de Derde Wereld (bijvoorbeeld naar Brazilië en Zuid Korea, waar Arbed reeds belangen heeft). Arbed, dat door de kartellisering van de Europese markt, grotendeels op de « residuele » internationale markt is aangewezen, zal na de blokkade van Sidmar m.i. gaandeweg deze markt bevoorraden vanuit de nieuwe industrielanden.

Summary : The crisis in Belgian steel industry : attempts to restructure and policy choices.

The Belgian steel industry falls apart into four groups. The Flemish industry consists mainly of a very modern steel plant Sidmar near the port of Ghent controlled by the industrial holding Arbed. The Walloon industry falls apart into three basins : Cockerill in Liège ; the holy triangle of Charleroi, controlled by Frère-Bourgeois, Cobepa (Paribas) and Bruxelles-Lambert (this three holdings being associated in the Financière du Ruau) ; the independents.

In the Walloon industry the successive processes of steel making are distributed over a great number of plants, most of the equipment is outdated, labour relations are bad and so is management.

The finances required to renew this ancient industry are so large that the holdings cannot do so without the aid of the Belgian Government and the European Communities.

Beginning of 1977, Davignon (CEE), proposes to freeze the production and market shares of the member countries, and to increase the European steel price by EEC tariff measures, in this way protecting the low productivity concerns ; not in the least the Walloon concerns.

The European Communities promise financial help for restructuring. The implicit condition is comparative advantage of enterprises. In the Belgian context, this would mean that Sidmar would be extended and part of the Walloon industry closed down. The next move of the Brussels-Walloon concerns is, therefore, to corner Sidmar.

During the course of 1977 and the first half of 1978 the Government negotiates with employers and unions a restructuring plan and general steel agreement, the « Plan Claes ». The plan foresees in a lasting ceiling imposed on Sidmar ; in a very large flow of restructuring aid, mainly from public funds and the set-up of an intricate network of semi-governmental institutions.

The Plan Claes is a purely political compromise. From the economic point of view, the plan will only speed up the definite emigration of traditional steel making processes towards the semi-industrialized countries.

